

Mario PINTARIĆ

Urednici Damir Tulić i Ivan Fabris:

Rokovci 1575. – 2025. 450. obljetnica bratovštine svetog Roka u Korčuli, Korčula: Bratovština svetog Roka - Korčula, Župa svetog Marka - Korčula, 2025.

U gradu Korčuli je 14. kolovoza 2025. povodom obilježavanja 450. obljetnice utemeljenja bratovštine svetog Roka predstavljena monumentalna monografija *Rokovci 1575. – 2025. 450. obljetnica bratovštine svetog Roka u Korčuli*, a uredili su je Damir Tulić i Ivan Fabris. Nju je Damir Tulić predstavio na *XIX. Danima Cvita Fiskovića* 5. listopada 2025. u Pomorskom muzeju u Orebiću te 25. studenog 2025. na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

Monografija predstavlja iznimno vrijedan doprinos dugoj tradiciji korčulanske bratovštine svetog Roka, jedne od najstarijih i još uvijek aktivnih bratovština na otoku. Nastala je povodom obilježavanja 450. obljetnice osnutka, s ciljem da stručnoj i znanstvenoj javnosti predstavi „krsni list“ bratovštine odnosno pregled njezina neprekinutog djelovanja na vjerskom, društvenom i povijesno umjetničkom polju kroz četiri i pol stoljeća.

Korčulanske bratovštine predstavljaju izniman kulturni i društveni fenomen jer su kroz stoljeća postale jedna od najprepoznatljivijih sastavnica identiteta grada. One nisu bile samo vjerske udruge laika, nego i zajednice koje su u različitim razdobljima preuzimale ključne društvene i karitativne uloge, čuvajući pritom bogatu liturgijsku tradiciju te istovremeno nabavljajući iznimno vrijedne umjetnine. Iako se nisu razlikovale od brojnih sličnih udruga koje su tijekom razvijenog srednjeg i ranog novog vijeka djelovale duž Mediterana, u Korčuli je njihova tradicija ostala sačuvana bez prekida sve do danas, čak i tijekom burnog razdoblja početkom 19. te sredinom 20. stoljeća. U gradu su postupno nastajale: bratovština Svih svetih (1301., sasvetani), bratovština svetog Roka (1575., rokovci) i Bratovština Blažene Djevice Marije od Utjehe – Pojasa (1603., mihovilci). Posebnu važnost ima

činjenica da je u jubilarnoj 2025. djelovanje korčulanskih bratovština tijekom Velikog tjedna – *Vela setemana u gradu Korčuli* uvršteno u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, na Listu zaštićenih kulturnih dobara pod brojem Z – 7981., stoga je prigodno istaknuti kako je ta odluka donesena na temelju stručnog elaborata o povijesnom prikazu nekadašnjih i današnjih sakralnih praksi Velikog tjedna, čiji je autor Korčulanin i rokovac prof. dr. sc. Damir Tulić, ujedno i prvi urednik ove važne monografije.

Kada se govori o kontinuitetu djelovanja, važno je istaknuti da je u povodu 400. obljetnice osnutka korčulanske bratovštine svetog Roka, obilježene 1975., posljednji korčulanski mitronosni opat don Ivo Matijaca izradio temeljno djelo o poznavanju ove udruge laika. Riječ je o knjizi *Povijest bratovštine svetog Roka u Korčuli*, objavljenoj u Korčuli 1975., na 189 stranica. Opatova studija, nastala na temelju njegovih dugogodišnjih arhivskih istraživanja, bila je vrlo dobro prihvaćena u znanstvenim krugovima, a osobito ju je pohvalio recenzent dr. sc. Vinko Foretić. U knjizi su obrađeni gotovo svi segmenti života i rada bratovštine: povijesni kontekst i motivi njezina osnutka, statut i članstvo, imovinsko-pravni odnosi, karitativna i moralna djelatnost, kao i inventar imovine, umjetnička djela, kapela, oltar te iznimno bogata pjesnička tradicija, potkrijepljena prijepisima brojnih arhivskih izvora. Unatoč znanstvenoj važnosti, publikacija je zbog okolnosti vremena u kojem je nastala bila skromno oblikovana te nije mogla vizualno predstaviti ni približno sve ono što predstavlja četriristo godina života bratovštine, osobito njezinu vrijednu umjetničku baštinu, koja je do danas ostala nedovoljno istražena. Za slavljeničku 2025. donesena je odluka da se Matijacina knjiga ponovno objavi, i to u izvornom obliku, bez ikakvih uredničkih intervencija u sam tekst, osim nadopune popisa gaštalda u vremenu od 1975. do 2025. godine. Uz nju se u novom izdanju dodana dva poglavlja posvećena umjetničkoj baštini bratovštine te njezinoj do danas živućoj pjevačkoj tradiciji. Time je nastala moderna znanstvena monografija u kojoj urednici doprinose vlastitim autorskim cjelinama, dok Matijacino djelo ostaje očuvano kao temeljna i nezaobilazna povijesna studija.

Nakon opsežnog historiografskog pregleda don Iva Matijace (str. 30–212), drugu cjelinu monografije čini veliko autorsko poglavlje Damira

Tulića pod naslovom „Sveti Roko u gradu i na otoku Korčuli: razvoj kulta i likovna baština“ (str. 217–327). U njemu autor, ujedno i najbolji poznavatelj rano novovjekovne baštine grada Korčule, detaljno razmatra početke i širenje štovanja svetog Roka na otoku Korčuli, s posebnim naglaskom na činjenicu da se ovaj svetac u lokalnoj likovnoj baštini od 16. do početka 20. stoljeća javlja više od trideset puta. Tulić svoje istraživanje strukturira u četiri potpoglavlja te nakon uvodnog dijela posvećenog Rokovoj hagiografiji, središnje mjesto zauzima analiza razvoja i difuzije kulta na južnodalmatinskom prostoru. Upravo taj metodološki suvremen pristup predstavlja jednu od najvažnijih novina i ključnih doprinosa monografije. Naime, po prvi put se sustavno istražuje kako se štovanje jednoga sveca širilo unutar samog grada i na cijelom otoku, kronološki prateći njegove prikaze u lokalnoj likovnoj baštini. Takav detaljan prostorno-tematski pristup ne samo da otkriva dinamiku širenja kulta svetog Roka, već i osvjetljava njegovu ulogu u oblikovanju vjerskog, kulturnog i umjetničkog identiteta Korčule kroz stoljeća. Premda su najstariji protukužni zagovornici na otoku bili sveti Ciprijan, Kuzma i Damjan te sveti Sebastijan, kult svetog Roka javlja se tek početkom druge četvrtine 16. stoljeća. Najraniji tragovi bilježe se u korčulanskoj crkvi Svih svetih, odakle će se štovanje postupno proširiti na obližnja mjesta – Lumbardu i Žrnovo. Osnutkom bratovštine 1575. i podizanjem oltara u korčulanskoj katedrali svetog Marka, novoosnovana laička zajednica postaje glavni nositelj i promicatelj svečevog kulta na otoku. U istom se razdoblju u gradu Korčuli grade još dvije crkve posvećene svetom Roku te jedna, ujedno i prva crkva u čast svetom Liberanu, što svjedoči o tadašnjem položaju grada kao središta novih svetačkih kultova u tadašnjoj Korčulanskoj biskupiji. Novo razdoblje intenzivnog štovanja svetog Roka obilježilo je 19. stoljeće, u vrijeme kada se Europa, pa tako i Korčula, suočavala s nizom „novih kuga“ – kolerom, tifusom i dizenterijom. Zbog toga danas gotovo da i nema mjesta na otoku koje ne posjeduje barem jedan kip ili sliku svetog Roka.

S povijesno umjetničkog gledišta osobito je važno poglavlje u kojem autor analizira kapelu i oltar svetog Roka u korčulanskoj katedrali. Zbog

snažnog utjecaja bratovštine, cijeli četvrti, nadograđeni brod, kojemu izgradnja počinje 1525., od kraja 16. stoljeća počinje se nazivati kapelom svetog Roka. U njoj je između 1575. i 1577. podignut drveni, polikromirani i pozlaćeni oltar majstora Frana Čučića iz Blata. Njegovi kipovi — sveti Roko, Kuzma i Damjan te poprsje Bogorodice s Djetetom (Gospa od Zdravlja) su 1762. - 1763. premješteni na novi mramorni oltar majstora Girolama Picca. Tulić pritom nudi novu rekonstrukciju izvornog drvenog oltara te naglašava kako su na Čučića snažno utjecali likovni predlošci, među kojima ističe *Bogorodicu s Djetetom* Girolama da Santa Crocea iz 1540. s glavnog oltara župne crkve u Blatu, a za ornamente njegovih draperija - grafički uzorci za vez mletačkog majstora Giovannija Francesca Taglientea. Nadalje, autor Čučiću pripisuje i četiri dosad nepoznata djela iz kasnog 16. i ranog 17. stoljeća u gradu Korčuli. Potrebno je napomenuti da je Tulić uspio preciznije definirati umjetnički profil tog najznačajnijeg dalmatinskog drvorezbara s kraja 16. i prve četvrtine 17. stoljeća. U završnom dijelu poglavlja autor se usredotočuje na umjetničku baštinu pohranjenu u bratimskoj kući (*sali*). Posebno ističe radove korčulanskih kipara Marina Radice s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće te Petra Pallavicinija iz 1940., a nužno je istaknuti da su obojica bili njezini aktivni članovi.

U autorskom poglavlju „Pjevana baština bratovštine sv. Roka u Korčuli“ Ivan Fabris (str. 331-340) kao aktivni pjevač bratovštine ističe pjesničke te liturgijske posebnosti napjeva te izvođenja pjesama tijekom liturgijske godine u Korčuli, stavljajući poseban naglasak na one pasionske tijekom Velikog tjedna (*Vele setemane*). Ova glazbena tradicija ne samo da čuva liturgijski identitet bratovštine nego i istovremeno povezuje zajednicu kroz generacije i ključna je za razumijevanje višestoljetne lokalne glazbene kulture Korčule. Na kraju monografije objedinjeni je popis arhivskih izvora te korištene literature (str. 349 – 354), a knjiga je zaključena kazalom osobnih imena (str. 355 – 358).

Vizualni identitet monografije potpisuje povjesničar umjetnosti i konzervator Ivan Braut, koji je nastojao prikazati povijesnu slojevitost nastanka i razvoja bratovštine svetog Roka kroz proteklih 450 godina, istovremeno naglašavajući njezino kontinuirano djelovanje i život danas. Na minimalistički osmišljenim bijelim koricama, simbolično u boji rokovačke

tonige - tunike, velikim žućkasto-oker slovima (boja rokovačkog *kapina* – *mocete*) ispisano je pučko ime bratovštine – ROKOVCI. Unutar samih slova diskretno je uklopljen grafički simbol školjke i ruke koja pokazuje na ranu, inspiriran kipom svetog Roka iznad portala istoimene kapele u korčulanskoj katedrali.

Monografija je bogato ilustrirana fotografijama koje prate povijest bratovštine: od arhivskih snimaka iz prve polovice 20. stoljeća, do recentnih fotografija koje je niz godina bilježio Damir Tulić, dokumentirajući bratovštinu kao aktivnog sudionika liturgijskih slavlja. Tulić je također autor fotografija umjetnina u posjedu bratovštine te onih s nedavno restauriranog mramornog svečevog oltara u korčulanskoj katedrali.

Naposljetku, kvalitetna te znanstveno utemeljena i kritičkim aparatom popraćena monografija o bratovštini svetog Roka ostaje trajni čuvar identiteta i baštine Korčule, svjedočeći da žive tradicije otoka, unatoč sve snažnijim pritiscima modernog načina života i intenzivnog turizma, i dalje oblikuju kulturnu memoriju novih naraštaja, povezujući prošlost s današnjicom te tako čuvaju jedinstveno duhovno i umjetničko nasljeđe zajednice.